

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI

PBO

**MATERIAŁY POMOCNICZE
do kursów specjalistycznych**

Maciej Gawkowski

**TRESURA
PSÓW SŁUŻBOWYCH
DO BADAŃ OSMOLOGICZNYCH**

Legionowo 2016

CENTRUM SZKOLENIA POLICJI

PBO

MATERIAŁY POMOCNICZE
do kursów specjalistycznych

Maciej Gawkowski

TRESURA
PSÓW SŁUŻBOWYCH
DO BADAŃ OSMOLOGICZNYCH

Legionowo 2016

Kierownik projektu:

mł. insp. Marek Hańczuk
Kierownik Zakładu Kynologii Policyjnej CSP

Koordinator merytoryczny:

podinsp. lek. wet. Maciej Gawkowski

Konsultacja merytoryczna:

Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Policji

Materiały pomocnicze do kursu specjalistycznego dla przewodników psów służbowych do badań osmologicznych, wprowadzonego decyzją nr 523 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 grudnia 2013 r. (Dz. Urz. KGP z 2014 r. poz. 1)

© Copyright by Centrum Szkolenia Policji
Legionowo 2016

Wydawca wyraża zgodę na zwielokrotnianie i rozpowszechnianie publikacji przez jednostki organizacyjne Policji do użytku służbowego.

Opracowanie graficzne, korekta, skład komputerowy oraz druk:

Wydział Wydawnictw i Poligrafii
Centrum Szkolenia Policji

Nakład: 54 egz.

SPIS TREŚCI

Wstęp	5
1. Dobór psów do szkolenia	7
2. Organizacja kursu	8
2.1. Metoda tresurowa	9
2.2. Sprzęt i materiały	10
2.3. Zasady prowadzenia ćwiczeń	11
3. Przebieg szkolenia	12
3.1. Praca na smyczy z użyciem pięciu smakołyków	12
3.2. Praca bez smyczy z użyciem pięciu smakołyków	13
3.3. Praca z użyciem dwóch smakołyków	13
3.4. Praca z użyciem jednego smakołyku	14
3.5. Praca na zapachu ludzkim w szeregu jałowym	15
3.6. Praca na zapachu ludzkim w szeregu selekcyjnym złożonym z innych zapachów ludzkich	16
3.7. Próby kontrolne	16
3.8. „Badanie procesowe” – egzamin końcowy	17
4. Zasady oceniania postępów w tresurze	18
4.1. Zaliczenie nr 1. Praca ze smakołykami	18
4.2. Zaliczenie nr 2. Ślady zapachowe	18
4.3. Zaliczenie nr 3. Badanie osmologiczne	19
4.4. Zaliczenie nr 4. „Procesowe” badanie osmologiczne	19
Bibliografia	21

WSTĘP

Szkolenie przewodników psów do badań osmologicznych obejmuje 149 dni (147 dni szkoleniowych – 1029 godzin lekcyjnych). Znacząca część szkolenia, 900 godzin lekcyjnych, jest przeznaczona na zajęcia praktyczne – tresurę psów. Dział ten ma za zadanie rozwijanie umiejętności przewodnika i psa do badań osmologicznych, umożliwiającą realizację procesowych badań osmologicznych w macierzystych pracowniach laboratoriów kryminalistycznych.

Równoległe z tresurą psów słuchacze kursu muszą doskonalić praktyczne umiejętności technika kryminalistyki z zakresu śladów osmologicznych. Dlatego też wszystkie materiały do ćwiczeń są przygotowywane indywidualnie dla każdego psa przez słuchaczy. Wszystkie czynności związane z pobieraniem i zabezpieczaniem śladów zapachowych muszą być realizowane zgodnie z wytycznymi Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Policji, wydanymi w formie stosownych instrukcji.

Dodatkowo słuchacze poznają teoretyczne podstawy tresury psów – kynologię służbową, teorię tresury oraz taktykę i technikę użycia psów służbowych.

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie ćwiczeń z tresury praktycznej umożliwiających wyrobienie u psa odruchów warunkowych zapewniających maksymalną sprawność użytkową, a w konsekwencji bezbłędną pracę w procesowych badaniach osmologicznych.

Ponadto w materiale przedstawiono zasady doboru psów do tresury, schemat organizacji kursu, a także szczegółowy przebieg szkolenia psów i zasady oceniania postępów w tresurze.

1.

Dobór psów do szkolenia

Do szkolenia stacjonarnego kwalifikowane są psy rasy owczarek niemiecki i wyjątkowo – labrador retriever. Ograniczenie rasowe wynika z konieczności równomiernego przebiegu szkolenia, a psy innych ras mogą wymagać innego rozłożenia akcentów w tresurze, czyli zmiany czasu realizacji poszczególnych etapów tresury. W przypadku psów szkolonych indywidualnie dopuszcza się możliwość wykorzystania psów dowolnej rasy, preferowanej przez doświadczonego przewodnika.

Płeć psa nie ma znaczenia w szkoleniu i późniejszej pracy. Warto jednak pamiętać, że w pracowni osmologicznej, w której przewodnik będzie docelowo pracował, wskazane jest wykorzystywanie do procesowych badań osmologicznych psów różnej płci, gdyż pozwala to na realizację badania przy zanieczyszczeniu materiału dowodowego lub porównawczego niektórymi atraktantami.

Podczas kwalifikacji psa do szkolenia stosuje się „Kryteria doboru psów”, szczegółowo opisane w załączniku nr 4 do zarządzenia nr 296 Komendanta Głównego Policji z dnia 20 marca 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych, szczegółowych zasad ich szkolenia oraz norm wyżywienia (Dz. Urz. KGP Nr 7, poz. 46, z późn. zm.).

I tak w przypadku prób charakteru psa (rozdział 2 cyt. załącznika) dobór psów tej specjalności wymaga pewnego uszczegółowienia.

Próby aportowania (§ 6) i szukania przedmiotu (§ 7) przeprowadza się wyłącznie z aportem w postaci piłeczki. Szczególne znaczenie ma ocena zachowania się psa podczas prób w pomieszczeniach na śliskim podłożu. Nie przeprowadza się próby odporności na strzał (§ 8), natomiast oceniana jest reakcja psa na nagły, silny bodziec dźwiękowy w dużym pomieszczeniu o podniesionej akustyce (mocny pogłos).

Nie ma konieczności przeprowadzania prób obrony przewodnika i popędu do ścigania osoby uciekającej (§ 9) oraz próby samodzielności i czujności (§ 10). Dyskwalifikowane są jednak psy wykazujące lękliwość w pomieszczeniach, brak samodzielności podczas poszukiwania aportu czy wykazujące niewłaściwe zachowania wynikające z niedostatecznej socjalizacji. Psy o wysokim poziomie agresji mogą być przydzielane tylko doświadczonym przewodnikom lub słuchaczom o odpowiednich predyspozycjach psychicznych i fizycznych.

Psy kwalifikowane do szkolenia stacjonarnego muszą chętnie zjadać smakołyki stosowane w tresurze.

2.

Organizacja kursu

Każdy przewodnik szkoli indywidualnie dwa psy.

Ze względu na duże obciążenie psychiki psa bardzo trudną pracą wędrową, każdy pies jest tresowany w pracowni osmologicznej tylko raz dziennie. Przewodnik wykonuje z nim nakazaną na danym etapie liczbę powtórzeń – liczba prób i poziom trudności ćwiczenia są ustalane przez instruktora indywidualnie dla każdego psa, w zależności od jego postępów. Przejście do kolejnego etapu szkolenia jest możliwe dopiero po utrwaleniu odruchów warunkowych wymaganych na danym etapie – gdy pies wielokrotnie bezbłędnie wykonuje dany element.

Przewodnicy łączeni są w pary, jeden pracuje z psem, drugi pełni rolę pomocnika – uzupełnia smakołyki, zmienia ustawienia szeregu selekcyjnego, prowadzi dokumentację ćwiczenia w „Karcie pracy psa”. Karta jest wypełniana, począwszy od etapu pracy z jednym smakołykiem w szeregu selekcyjnym.

KARTA PRACY PSA								
PRZEWODNIK		Z						
NAZWA PSA		Nr ewid.		Nr atestu				
DATA BADANIA		GODZ.						
Materiał kontrolny (K)		.....						
Materiał dowodowy (D)		.....						
Materiał porównawczy (P)		.....						
Materiał uzupełniający:								
1.		5.						
2.		6.						
3.		7.						
4.		8.						
PRÓBY:		KONTROLNE			WŁAŚCIWE			DODAT.
		1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.
NR	1.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
NR	2.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
NR	3.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
NR	4.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
NR	5.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
WYNIK								

Jeżeli jest to możliwe, przewodnicy nie powinni tworzyć stałych zespołów, tak aby każdy z nich mógł obserwować pracę różnych psów i poznawać specyfikę zachowań innych zwierząt niż własne. Wskazane jest nagrywanie ćwiczeń w celu ich późniejszej analizy, gdyż ze względu na dynamikę pracy z psem, przewodnik nie jest w stanie wychwycić wszystkich swoich błędów i dokonać ich natychmiastowej korekty.

Do obowiązków przewodników (oprócz opieki nad własnymi psami) należą dodatkowo:

- przygotowywanie smakołyków,
- mycie i sterylizacja sprzętu (słoików, nakrętek, pęset, kleszczy chirurgicznych),
- utrzymywanie w czystości rozpoznawalni,
- pobieranie i zabezpieczanie materiałów zapachowych do ćwiczeń,
- przygotowywanie konserw zapachowych, zgodnie z założeniami tresurowymi.

2.1. Metoda tresurowa

W tresurze psów do badań osmologicznych stosuje się metodę smakołykowo-wyróżnieniową. Wszystkie elementy badania należy wypracować na bazie odruchów warunkowych za pomocą warunkowania instrumentalnego. Każdy poprawnie wykonany element ćwiczeń jest nagradzany smakołykiem i dodatkowo pochwałą słowną. Psa nie wolno karcić, nawet w przypadku popełniania błędów. Jediną karą jest brak nagrody. Nawet w przypadku odmowy pracy lub popełniania poważnych błędów każde ćwiczenie musi zakończyć się wynikiem pozytywnym – należy zrealizować taki element ćwiczenia, by pies mógł go wykonać i zostać nagrodzony.

Metoda smakołykowo-wyróżnieniowa wymaga niezmiernie licznych powtórzeń każdego elementu, ale skutkuje bardzo trwałym wytworzeniem całego, wielowariantowego ciągu odruchów warunkowych. Uzyskane tą metodą odruchy nie zanikają nawet przez kilka miesięcy bez ćwiczeń.

Zastosowanie innych metod tresurowych jest dopuszczalne jedynie w szczególnych przypadkach – na wyraźne polecenie instruktora.

W trakcie pracy w szeregu selekcyjnym należy do minimum ograniczyć fizyczny kontakt z psem – poza momentem nawęszania zapachu i pochwałą po zakończeniu ćwiczenia. Po serii ćwiczeń należy nagrodzić psa poprzez zabawę z aportem lub gryzakiem, wedle preferencji psa.

Podczas szkolenia stopniowo ogranicza się liczbę smakołyków, a kontakt głosowy z przewodnikiem zostaje ograniczony do elementu nawęszania i pochwałą po zakończeniu każdego przejścia przez szereg selekcyjny. Metodyka prowadzenia procesowego badania osmologicznego wyklucza jakąkolwiek możliwość sterowania psem pracującym samodzielnie w szeregu selekcyjnym – pies nie może być prowadzony na smyczy, nie można w trakcie pracy wydawać żadnych komend czy stosować pomocy tresurowych typu kliker.

Ze względu na konieczność utrzymywania psów w częściowej deprivacji sensorycznej, zabawa z psem poza terenem rozpoznawalni i spaceru są ograniczane do minimum – instruktor ustala indywidualnie czas i porę spaceru dla każdego psa. Podobnie reglamentowane jest korzystanie z wybiegów.

Ograniczenie to nie dotyczy wybiegania psa, niezbędnego ze względów zoohigienicznych. Karmienie psów odbywa się zawsze po pracy, pod nadzorem instruktora.

2.2. Sprzęt i materiały

Podstawowym sprzętem wykorzystywanym w tresurze są wykonane z mocnej skóry lub tworzywa sztucznego (np. cordura):

- obroża niezaciskowa,
- smycz długa,
- smycz krótka,
- piłka do aportowania lana, mały gryzak (juta lub cordura),
- kaganiec, szorki, linka do tropienia – do wykorzystania poza rozpoznawalnią.

W ćwiczeniach wykorzystuje się metalowe lub kamionkowe statywy do stoików, stoiki z nakrętkami typu twist o pojemności 0,9 litra, sterylne tampony zapachowe produkcji Toruńskich Zakładów Materiałów Opatrunkowych, kleszcze chirurgiczne (Pean, Kocher) lub pęsety o długości min. 30 cm, dzbanki plastikowe do nawęszania, deski do krojenia, noże i pojemniki na smakołyki.

● Fot. 1 i 2. Ciągi selekcyjne z wykorzystaniem stojaków metalowych i kamionkowych.

● Fot. 3. Konserwa zapachowa.

Jako smakołyki wykorzystuje się drobno pokrojoną kielbasę – użycie suchej karmy (chrupek) jest niedozwolone, gdyż psy takie smakołyki rozgryzają i zbierają z podłoża wszystkie okruszki, co zaburza rytm pracy. Materiały zapachowe do ćwiczeń są zabezpieczane przez słuchaczy w ramach ćwiczeń praktycznych podczas realizacji zajęć w bloku II „Wybrane elementy kryminalistyki”, temat nr 1 „Ślady osmologiczne”, zagadnienie nr 5 „Ujawnianie, zabezpieczanie oraz pobieranie śladów kryminalistycznych oraz materiałów porównawczych w zakresie śladów osmologicznych”.

W tresurze wykorzystuje się ćwiczebne (nieprocesowe) materiały dowodowe „MD”, porównawcze „MP”, uzupełniające „MU” i kontrolne „MKn” (do nawęszania) oraz „MKs” (szukany), pobrane od słuchaczy innych szkoleń realizowanych w CSP. Dopuszcza się możliwość pobierania materiałów od osób spoza Policji.

Techniczne zasady pobierania materiałów ćwiczebnych zawarte są w „Metodyce badań osmologicznych”¹. Dane personalne osób, od których są pobierane materiały zapachowe, nie mogą być udostępniane w jakiegokolwiek formie.

¹ *Metodyka badań osmologicznych* – wyd. CLKP, 14.08.2013 r.

2.3. Zasady prowadzenia ćwiczeń

Zadania przewodnika:

- przygotowanie konserw zapachowych do ćwiczenia;
- wypełnienie części informacyjnej „Karty pracy psa”;
- wybieganie psa przed ćwiczeniami, zgodnie z zaleceniami instruktora;
- doprowadzenie psa bez kagańca do rozpoznawalni na długiej, luźnej smyczy – pies powinien ciągnąć przewodnika do pracy, zabronione jest „równanie” czy jakiegokolwiek karcenie psa;
- ze względów bezpieczeństwa kolejne psy nie mogą mijać się wewnątrz pomieszczeń pracowni osmologicznej, należy również zwracać uwagę na ewentualną obecność osób obcych (obserwatorów, innych przewodników) na trasie przejścia z psem, zarówno w pracowni, jak i na trasie kojce–pracownia–kojce;
- w przypadku wysokich lub bardzo niskich temperatur należy zapewnić psu kilkunastominutowy okres aklimatyzacji w śluzie przed rozpoznawalnią i umożliwić uzupełnienie płynów;
- wykonanie ćwiczenia zgodnie z założeniami;
- odprowadzenie psa do kojca – także na luźnej smyczy;
- umycie i sterylizacja sprzętu;
- utrzymanie w czystości rozpoznawalni i pomieszczeń służących do przechowywania i przygotowywania śladów zapachowych.

Zadania pomocnika:

- rozstawienie konserw zapachowych w szeregu selekcyjnym, zgodnie z założeniami ćwiczenia;
- przygotowanie smakołyków;
- dokumentowanie ćwiczenia w „Karcie pracy psa”;
- rozstawienie i zmiana ustawień szeregu selekcyjnego;
- usuwanie z szeregu selekcyjnego wszelkich przedmiotów (niezjedzonych smakołyków, naklejek, ewentualnie szkła po stłuczonym słoiku), mogących dekoncentrować psa lub spowodować uraz;
- zebranie konserw zapachowych po zakończeniu pracy.

3.

Przebieg szkolenia

Podstawą pracy węchowej jest nawiązanie i utrzymywanie wysokiej więzi pomiędzy przewodnikiem a psem. Służą temu:

- codzienne, osobiste karmienie psa;
- codzienne prowadzenie podstawowych zabiegów higienicznych – czesanie, szczotkowanie itp.;
- wybieganie psa, spacer, zabawa z aportami i gryzakami, połączone z kontaktem głosowym (odpowiednia siła i tembr głosu) i fizycznym;
- zabawa, umiejętne zastosowanie smakołyków i pochwał podczas pracy, „budowanie” pewności siebie u psa (szczególnie podczas wprowadzania nowych, trudnych elementów);
- brak kar, agresji i zbyt silnych postaw dominacji ze strony przewodnika w sytuacji, gdy pies popełnia błędy;
- umiejętne stosowanie przerw w pracy, niedopuszczanie do pracy z psem chorym, przemęczonym czy nieodpowiednio zmotywowanym.

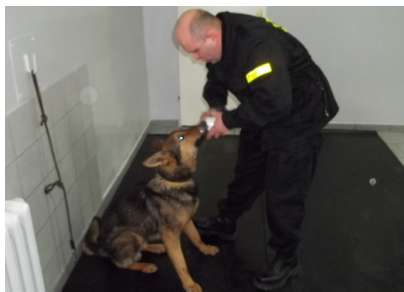
W początkowym okresie szkolenia, np. co tydzień, należy przeprowadzić kilka testów, zarówno w rozpoznawalni, jak i w terenie otwartym, w celu sprawdzenia poziomu więzi i uświadomienia przewodnikowi jej roli w procesie tresurym.

3.1. Praca na smyczy z użyciem pięciu smakołyków

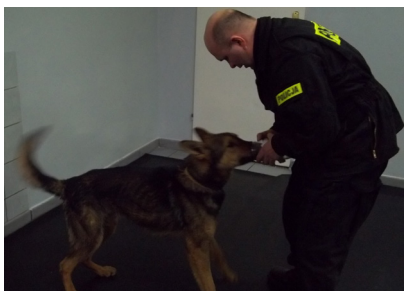
Celem pracy na tym etapie jest wprowadzenie do wytwarzania podstawowych odruchów warunkowych. Pies jest prowadzony na długiej smyczy, smakołyki są umieszczone w każdym z pięciu słoików oraz kubku lub słoiku podawanym do nawęszczenia.

Przebieg ćwiczenia:

- 3.1.1.** Przed rozpoczęciem ćwiczenia pies znajduje się na uwięzi na stanowisku startowym.
- 3.1.2.** Przewodnik zwalnia psa z uwięzi, biorąc smycz do ręki, a następnie, stojąc frontalnie przed psem (tyłem do szeregu selekcyjnego), za pomocą smakołyka zachęca psa do przyjęcia pozycji „siad”, a następnie go nagradza.
- 3.1.3.** Wrzucając smakołyki do kubka, zachęca psa, by włożył tam pysk, i pozwala na zjedzenie reszty smakołyków.
- 3.1.4.** Przewodnik smakołykiem ukierunkowuje psa na pierwsze stanowisko w szeregu selekcyjnym.
- 3.1.5.** Zachęca psa do powąchania wnętrza słoika, po czym nagradza smakołykiem, jednocześnie zachęcając do przejścia w kierunku drugiego stanowiska. W tym samym czasie musi

● Fot. 4. Nawęszanie w pozycji siedzącej.

● Fot. 5. Nawęszanie w pozycji stojącej.

uzupełnić smakołyk na pierwszym stanowisku. Czynności te powtarza się aż do piątego stanowiska, a po zwrocie – kolejno do pierwszego.

3.1.6. Po zakończeniu przejścia pies jest nagradzany smakołykami i wraca na uwięź na stanowisku startowym.

3.1.7. W tym czasie pomocnik wyrównuje szereg i uzupełnia smakołyki na stanowiskach.

3.1.8. Po ostatnim przejściu pies jest nagradzany zabawą aportem lub gryzakiem.

Ćwiczenia na smyczy prowadzi się przez trzy dni. O tempie pracy i liczbie przejść każdorazowo decyduje instruktor.

Wyjątkowo dopuszcza się nawęszanie „na uwięzi” w pozycji stojącej lub tzw. nawęszanie boczne, gdy pies siedzi lub stoi przy lewej nodze przewodnika, a także nawęszanie, podczas którego pies opiera się przednimi łapami o przewodnika, jednak każde odstępstwo od normy wymaga wcześniejszej zgody instruktora.

3.2. Praca bez smyczy z użyciem pięciu smakołyków

Celem pracy na tym etapie jest wytworzenie i utrwalenie podstawowych odruchów warunkowych. Pies jest prowadzony bez smyczy, smakołyki są umieszczone w każdym z pięciu słoików oraz kubku lub słoiku podawanym do nawęszania.

3.2.1. Przebieg ćwiczeń jest identyczny, jak w pkt 3.1.1–3.1.8, z tą różnicą, że smycz odpina się na początku ćwiczenia, przed wydaniem komendy „siad”.

Dopuszczalne jest użycie krótkiej smyczy, dopiętej na stałe do obroży. Krótka smycz nie służy do prowadzenia psa, lecz jedynie do krótkotrwałego oddziaływania na psa, w celu wyeliminowania tendencji do uciekania z szeregu selekcyjnego.

3.3. Praca z użyciem dwóch smakołyków

Celem pracy na tym etapie jest wyrobienie odruchu warunkowego polegającego na sprawdzaniu wszystkich stanowisk, nawet wtedy, gdy nie we wszystkich słoikach znajduje się nagroda.

3.3.1. Przebieg ćwiczenia jak w pkt 3.1.1–3.1.4, pies pracuje bez smyczy.

3.3.2. Smakołyki znajdują się jedynie na dwóch stanowiskach, a ich lokalizacja jest zmieniana w każdym przejściu.

- 3.3.3.** Przy napotkaniu słoika ze smakołykiem przewodnik zachęca psa do włożenia nosa do jego wnętrza, a następnie nagradza go smakołykiem, jednocześnie zachęcając do przejścia w kierunku kolejnego stanowiska. W tym samym czasie musi uzupełnić smakołyk w stanowisku. Podobnie postępuje w drodze powrotnej.
- 3.3.4.** Przy napotkaniu słoika bez smakołyku przewodnik zachęca psa do włożenia nosa do jego wnętrza, a następnie zachęca do przejścia w kierunku kolejnego stanowiska.
- 3.3.5.** Po zakończeniu przejścia pies jest nagradzany smakołykami i wraca na uwięź na stanowisku startowym.
- 3.3.6.** W tym czasie pomocnik wyrównuje szereg i uzupełnia smakołyki na stanowiskach, jednocześnie zmieniając losowo ich położenie.
- 3.3.7.** Po ostatnim przejściu pies nagradzany jest zabawą aportem lub gryzakiem.

Zmiana stanowisk ze smakołykami musi być przeprowadzana na tyle szybko, by pies nie tracił rytmu pracy i tak, by w jego pamięci nie utrwał się schemat ustawień.

Pod koniec tego etapu można wprowadzać elementy deprywacji informacyjnej dla przewodnika.

3.4. Praca z użyciem jednego smakołyku

Celem ćwiczenia na tym etapie jest wyrobienie odruchu warunkowego polegającego na sprawdzaniu wszystkich stanowisk, odnalezienie i właściwe wskazanie stanowiska, w którym znajduje się smakołyk, oraz wyrobienie odruchu powrotu do przewodnika w przypadku braku smakołyku w szeregu selekcyjnym.

Smakołyk znajduje się tylko na jednym stanowisku.

- 3.4.1.** W pierwszej fazie początek ćwiczenia jak w pkt 3.1.1–3.1.4, pies pracuje bez smyczy.
- 3.4.2.** Przy napotkaniu słoika bez smakołyku przewodnik zachęca psa do włożenia nosa do jego wnętrza, a następnie zachęca do przejścia w kierunku kolejnego stanowiska.
- 3.4.3.** Przy napotkaniu słoika ze smakołykiem przewodnik zachęca psa do włożenia nosa do jego wnętrza, a następnie za pomocą smakołyku zachęca do zaznaczenia stanowiska poprzez warowanie.

● Fot. 6 i 7. Zaznaczanie przez psa właściwego stanowiska poprzez warowanie lub siadanie.

- 3.4.4.** Po zaznaczeniu stanowiska pies jest nagradzany smakołykami i aportem, a następnie wraca na uwięź na stanowisku startowym.
- 3.4.5.** Należy stopniowo zwiększać odległość pomiędzy przewodnikiem a psem, tak aby docelowo pies pracował samodzielnie.
- 3.4.6.** W końcowej fazie szkolenia należy wprowadzić próby bez smakołyku w szeregu selekcyjnym. Przewodnik powinien odwołać psa z szeregu selekcyjnego (po sprawdzeniu wszystkich stanowisk), nagradzając go za powrót bez fałszywie pozytywnego wskazania.

Zmiana stanowiska ze smakołykiem (lub usunięcie i ponowne wstawienie smakołyku do szeregu selekcyjnego) musi być przeprowadzana na tyle szybko, by pies nie tracił rytmu pracy i tak, by w jego pamięci nie utrwałał się schemat ustawień.

3.5. Praca na zapachu ludzkim w szeregu jałowym

Celem pracy na tym etapie jest wyrobienie odruchów warunkowych polegających na nawęszaniu ludzkiego śladu zapachowego (materiału porównawczego „MP”), zapamiętaniu go, odnalezieniu i zaznaczeniu jego odpowiednika w szeregu selekcyjnym. Pozostałe konserwy zapachowe zawierają jałowe pochłaniacze.

- 3.5.1.** Przed rozpoczęciem ćwiczenia pies znajduje się na uwięzi na stanowisku startowym.
- 3.5.2.** Przewodnik zwalnia psa ze smyczy i podaje mu do nawęszania pojemnik (kubek lub słoik) z „MP”, a następnie wysyła do szeregu selekcyjnego.
- 3.5.3.** Przy napotkaniu słoika bez „MP” przewodnik zachęca psa do włożenia nosa do jego wnętrza, a następnie zachęca do przejścia w kierunku kolejnego stanowiska.
- 3.5.4.** Przy napotkaniu słoika z „MP” przewodnik zachęca psa do włożenia nosa do jego wnętrza, a następnie za pomocą smakołyku zachęca do zaznaczenia stanowiska poprzez warowanie.
- 3.5.5.** Po zaznaczeniu stanowiska pies jest nagradzany smakołykami i aportem, a następnie wraca na uwięź na stanowisku startowym.
- 3.5.6.** Należy stopniowo zwiększać odległość pomiędzy przewodnikiem a psem, tak aby docelowo pies pracował samodzielnie.
- 3.5.7.** W końcowej fazie szkolenia należy wprowadzić próby bez „MP” w szeregu selekcyjnym. Przewodnik powinien odwołać psa z szeregu selekcyjnego

Fot. 8. Praca psa i przewodnika w szeregu selekcyjnym.

Fot. 9. Samodzielna praca psa w ciągu selekcyjnym.

(po sprawdzeniu wszystkich stanowisk), nagradzając go za powrót bez fałszywie pozytywnego wskazania.

- 3.5.8.** W końcowym okresie ćwiczeń można wprowadzić do nawęszenia materiał dowodowy „MD”, czyli ślad zapachowy człowieka zabezpieczony z rzeczy/przedmiotu należącego do tej samej osoby, od której pobrano „MP”.

3.6.

Praca na zapachu ludzkim w szeregu złożonym z innych zapachów ludzkich

- 3.6.1.** Przebieg ćwiczenia jest identyczny jak w pkt 3.5.1–3.5.8, ale na wszystkich stanowiskach znajdują się słoiki z pochłaniaczami zawierającymi zapachy ludzkie, czyli jeden słoik zawiera zapach szukany „MP”, a w pozostałych znajdują się materiały uzupełniające „MU”, pobrane od różnych osób.
- 3.6.2.** Podczas ćwiczeń początkowo stosuje się „MU” znacząco słabsze (wietrzone, starsze) od „MP”, dążąc stopniowo do wyrównania ich wartości zapachowej.
- 3.6.3.** Od chwili, gdy pies prawidłowo pracuje na wyrównanych zapachach „MP” i „MU”, obojętnie pracuje się z wykorzystaniem różnych zestawów „MD” (do nawęszenia) i „MP” – materiał identyfikowany w szeregu selekcyjnym.

3.7.

Próby kontrolne

- 3.7.1.** Od momentu, gdy pies prawidłowo wykonuje ćwiczenie opisane w pkt 3.6 i jest w stanie wykonać absolutnie poprawnie określoną przez instruktora liczbę powtórzeń, można wprowadzić w szkoleniu próby kontrolne.
- 3.7.2.** Całość ćwiczenia jest dzielona na dwie części – próby kontrolne i badanie właściwe.
- 3.7.3.** Pomiędzy obydwoma częściami ćwiczenia nie może być przerwy dłuższej, niż jest to konieczne do wymiany słoików w szeregu selekcyjnym.
- 3.7.4.** Próby kontrolne prowadzi się z wykorzystaniem zestawów zapachowych – różnych od pary „MD” i „MP” i zestawu „MU”, w postaci jednej lub więcej par zapachów kontrolnych; „MKn” – podawanych do nawęszenia i „MKs”, umieszczanego w szeregu selekcyjnym.
- 3.7.5.** Odpowiednio wprowadza się próby kontrolne w „układzie kontroli pozytywnej”, gdy pies powinien odnaleźć w szeregu selekcyjnym „MKs”, i próby kontrolne w „układzie kontroli negatywnej”, gdy w szeregu selekcyjnym brak jest „MKs”.
- 3.7.6.** Badanie właściwe przeprowadza się, podając psu do nawęszenia „MD”, a pies ma prawidłowo odnaleźć i zaznaczyć „MP” pomiędzy konserwami z „MU”.
- 3.7.7.** W końcowym etapie szkolenia o kolejności, rodzaju i liczbie poszczególnych prób, decyduje instruktor, w zależności od postępów psa.

3.8. „Badanie procesowe” – egzamin końcowy

- 3.8.1.** Ostatni etap szkolenia przygotowuje psy do egzaminu końcowego (atestu) i pracy procesowej w jednostce macierzystej.
- 3.8.2.** Ćwiczenia są realizowane w dwóch wariantach. Niezależnie od wariantu ćwiczenia, przewodnik nie może znać ustawienia szeregu selekcyjnego, a instruktor i pomocnik podczas pracy psa znajdują się w osobnym pomieszczeniu, obserwując ćwiczenie przez lustro fenickie lub na ekranie wewnętrznej TV. Słuchacz nie jest również informowany, który wariant zostanie zastosowany w ćwiczeniach. W zależności od postępów psa i umiejętności przewodnika wybrane elementy deprywacji informacyjnej mogą być stosowane już od 3. etapu szkolenia, na tym etapie są jednak bezwzględnie konieczne.
- 3.8.3.** Opisane poniżej warianty ćwiczeń są stosowane podczas testowania sprawności użytkowej psów do badań osmologicznych:

Wariant I – „MD” = „MP”

Przewodnik wraz z psem wykonuje minimum trzy próby kontrolne „MKn” → „MKs” (w tym minimum jedną próbę w „układzie kontroli negatywnej”). Dozwolone jest wykorzystanie jednego lub więcej zestawów „MKn”/„MKs”.

Po absolutnie poprawnym wykonaniu prób kontrolnych można przystąpić do prób właściwych.

Próby właściwe polegają na tym, że przewodnik wraz z psem wykonuje minimum trzy próby „MD” → „MP”.

Wariant II – „MD” ≠ „MP”

Przewodnik wraz z psem wykonuje minimum trzy próby kontrolne „MKn” → „MKs” (w tym minimum jedną próbę w „układzie kontroli negatywnej”). Dozwolone jest wykorzystanie jednego lub więcej zestawów „MKn”/„MKs”.

Po absolutnie poprawnym wykonaniu prób kontrolnych można przystąpić do prób właściwych.

Przewodnik wykonuje tylko dwie próby „MD” → „MP”, oczywiście z wynikiem negatywnym, a następnie wykonuje tzw. dodatkową próbę kontrolną w „układzie kontroli pozytywnej”. Dozwolone jest wykorzystanie jednego lub więcej zestawów „MKn”/„MKs”.

- 3.8.4.** W przypadku testowania sprawności użytkowej psa do badań osmologicznych (zarówno bezpośrednio po kursie, jak i w trakcie pracy w jednostce macierzystej) instruktor prowadzący egzamin atestacyjny ma obowiązek przeprowadzić testowanie w oparciu o tzw. wariant minimum, opisany powyżej, ale również ma prawo modyfikować zadanie egzaminacyjne w zakresie liczby, rodzaju i kolejności wykonywanych prób oraz użytych materiałów.

4.

Zasady oceniania postępów w tresurze

Program szkolenia zakłada przeprowadzenie 4 zaliczeń poszczególnych etapów. Na każde zaliczenie przeznaczona jest 7 godzin dydaktycznych. Program nie precyzuje dokładnego terminu poszczególnych zaliczeń, tak więc poniższe dane należy traktować orientacyjnie.

W każdym zaliczeniu wymagane jest bezbłędne wykonanie minimum 6 przejść. Każdy błąd wymaga powtórzenia próby, jednocześnie powodując obniżenie oceny. W przypadku niezaliczenia sprawdzianu (popętnienie 5 i więcej błędów), zaliczenie można powtórzyć w najbliższym możliwym terminie, nie później jednak niż przed upływem 7 dni. Ponowne niezaliczenie sprawdzianu skutkuje usunięciem psa z kursu – słuchacz może kontynuować szkolenie z drugim psem.

Tylko w przypadku zaliczenia nr 1 przewodnik może znać ustawienie szeregu selekcyjnego.

W przypadku zaliczenia nr 4, będącego jednocześnie podstawą wydania atestu, pies musi wykonać bezbłędnie 6, 7 przejść, w zależności od przyjętego wariantu badania.

4.1. Zaliczenie nr 1. Praca ze smakołykami

Sprawdzian prowadzi się po ok. 300 godzinach ćwiczeń tresurowych. Pies pracuje w szeregu selekcyjnym z jednym stanowiskiem zawierającym smakołyk.

Wymagania:

- prawidłowe nawęszczenie na stanowisku startowym,
- właściwy start (na polecenie przewodnika) do pracy w szeregu,
- prawidłowe sprawdzenie wszystkich stanowisk,
- rytmiczność pracy, bez wychodzenia z szeregu selekcyjnego,
- wskazanie i zaznaczenie właściwego stanowiska,
- brak fałszywie pozytywnych wskazań,
- prawidłowe wykonanie tzw. próby zerowej (szereg bez smakołyku),
- samodzielność w pracy – przewodnik może poruszać się w szeregu selekcyjnym, oddalony co najmniej o jedno stanowisko od psa.

4.2. Zaliczenie nr 2. Ślady zapachowe

Sprawdzian prowadzi się po ok. 340 godzinach ćwiczeń tresurowych. Pies pracuje w szeregu selekcyjnym złożonym z różnych zapachów ludzkich, wykonując badanie „MD” → „MP”.

Wymagania:

- prawidłowe nawęsenie na stanowisku startowym,
- właściwy start (na polecenie przewodnika) do pracy w szeregu,
- prawidłowe sprawdzenie wszystkich stanowisk,
- rytmiczność pracy, bez wychodzenia z szeregu selekcyjnego,
- wskazanie i zaznaczenie właściwego stanowiska z „MP”,
- brak fałszywie pozytywnych wskazań,
- prawidłowe wykonanie tzw. próby zerowej (szereg bez „MP”),
- samodzielność w pracy – przewodnik może poruszać się w szeregu selekcyjnym, oddalony co najmniej o dwa/trzy stanowiska od psa.

4.3. Zaliczenie nr 3. Badanie osmologiczne

Sprawdzian prowadzi się po ok. 200 godzinach ćwiczeń tresurowych. Pies pracuje w szeregu selekcyjnym złożonym z różnych zapachów ludzkich, wykonując badanie „MD” → „MP”, z próbami kontrolnymi w układzie kontroli pozytywnej i negatywnej.

Wymagania:

- prawidłowe nawęsenie na stanowisku startowym,
- właściwy start (na polecenie przewodnika) do pracy w szeregu,
- prawidłowe sprawdzenie wszystkich stanowisk,
- rytmiczność pracy, bez wychodzenia z szeregu selekcyjnego,
- wskazanie i zaznaczenie właściwego stanowiska z „MKs” lub „MP”,
- brak fałszywie pozytywnych wskazań,
- prawidłowe wykonanie prób kontrolnych,
- prawidłowe zachowanie się psa przy zmianach zapachów podawanych do nawęsenia („MKn” ↔ „MD”),
- samodzielność w pracy – przewodnik nie opuszcza stanowiska startowego, dozwolona jest jedynie pomoc gestami (przywołanie psa poprzez cofnięcie się o krok lub dwa na stanowisku startowym), przy próbie kontrolnej w układzie kontroli negatywnej i w próbach właściwych, gdy w szeregu nie ma „MP”.

4.4. Zaliczenie nr 4. „Procesowe” badanie osmologiczne

Sprawdzian prowadzi się po ok. 32 godzinach ćwiczeń tresurowych. Pies pracuje w szeregu selekcyjnym złożonym z różnych zapachów ludzkich, wykonując badanie „MD” → „MP”, z próbami kontrolnymi w układzie kontroli pozytywnej i negatywnej.

Badanie prowadzi się w jednym z 2 wariantów: „MD” = „MP” lub „MD” ≠ „MP”.

Wymagania:

- prawidłowe nawęsenie na stanowisku startowym,
- właściwy start (na polecenie przewodnika) do pracy w szeregu,

- prawidłowe sprawdzenie wszystkich stanowisk,
- rytmiczność pracy, bez wychodzenia z szeregu selekcyjnego,
- wskazanie i zaznaczenie właściwego stanowiska z „MKs” lub „MP”,
- brak fałszywie pozytywnych wskazań,
- prawidłowe wykonanie prób kontrolnych,
- prawidłowe zachowanie się psa przy zmianach zapachów podawanych do nawęszania („MKn” ↔ „MD”),
- pełna samodzielność w pracy.

Uzyskanie zaliczenia jest równoznaczne z uzyskaniem atestu uprawniającego do użycia psa w procesowych badaniach osmologicznych.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

Metodyka badań osmologicznych – wyd. CLKP, 14.08.2013 r.

Pobieranie próbek zapachu od osób – instrukcja CLKP z dnia 14.08.2013 r.

Zabezpieczenie próbek zapachów z miejsc, podłoży oraz przedmiotów – instrukcja CLKP z dnia 14.08.2013 r.

Akty prawne

Zarządzenie nr 296 KGP z dnia 20 marca 2008 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań z użyciem psów służbowych, szczegółowych zasad ich szkolenia oraz norm wyżywienia (Dz. Urz. KGP Nr 7, poz. 46, z późn. zm.).

Program kursu specjalistycznego dla przewodników psów służbowych do badań osmologicznych – załącznik do decyzji nr 523 Komendanta Głównego Policji z dnia 24 grudnia 2013 r. zmieniającej decyzję w sprawie programu kursu specjalistycznego dla przewodników psów do badań osmologicznych (Dz. Urz. KGP z 2014 r. poz. 1).

